

KRIVIČNA DJELA PROTIV PODMIĆIVANJA I KRIVIČNA DJELA PROTIV SLUŽBENE I DRUGE DUŽNOSTI (Glava XXXI KZ FBiH)

1. OPĆE NAPOMENE

Ovim se krivičnim djelima ugrožavaju ili povređuju različite pravno zaštićene vrijednosti, kao npr. imovina, osobna prava, osobne slobode isl. Izvršitelji ovih krivičnih djela su službene osobe i ona se najviše izvršavaju u vršenju službene dužnosti. Ugrožavanje ili povreda prava i sloboda drugih osoba ostvaruje se korištenjem, zloupotrebom službenog položaja ili ovlaštenja, tj nezakonitim postupanjem službenih osoba.

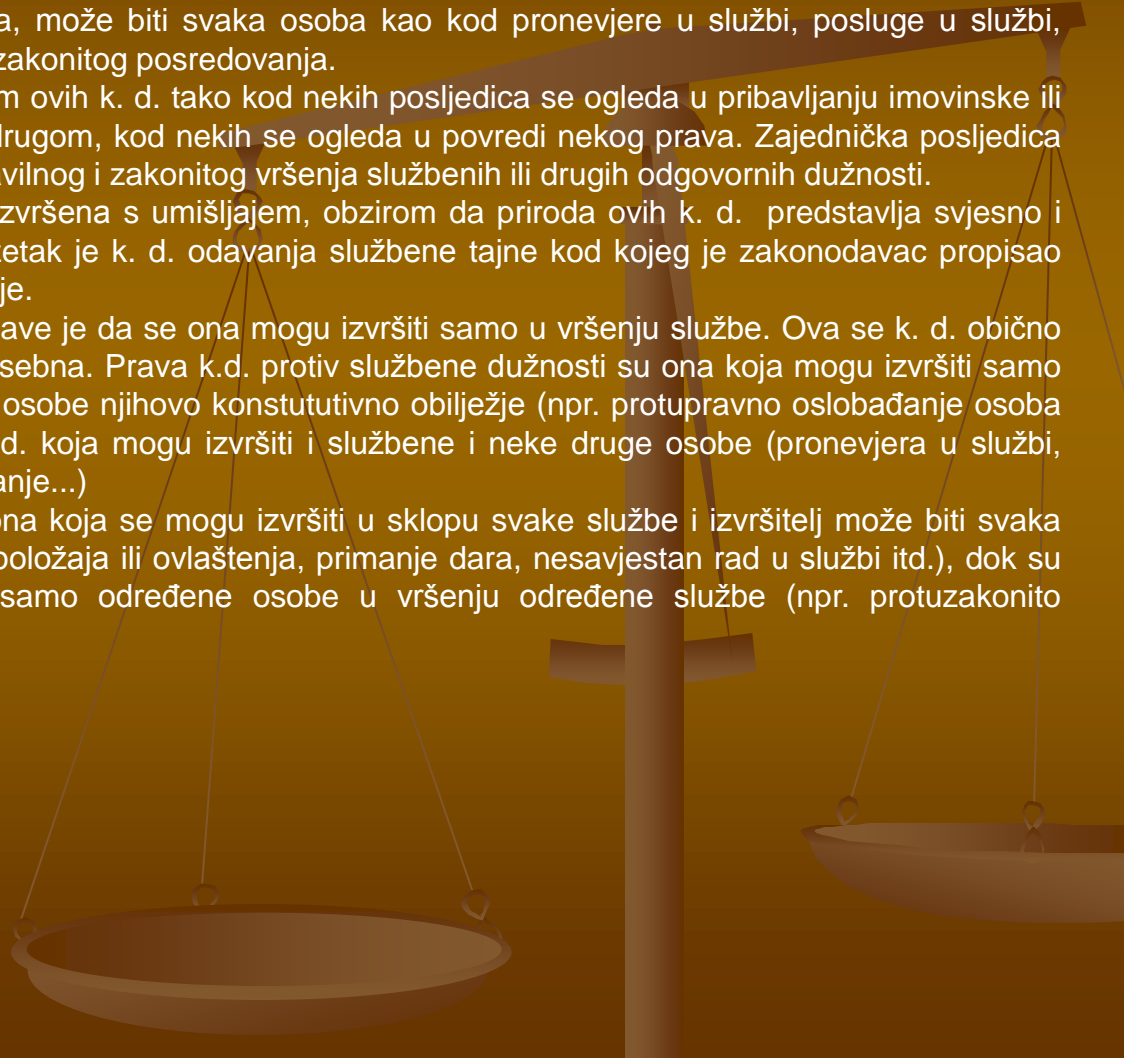
Dakle, kao učinitelji ovih djela najčešće se pojavljuju službene osobe ili odgovorne osobe povredom svojih službenih dužnosti ili posebnih ovlaštenja. Pojmovi službene ili odgovorne osobe određeni su odredbama čl. 2. st. 3. i 6. KZ. izvršitelji nekih k. d. iz ove glave zakona, može biti svaka osoba kao kod pronevjere u službi, posluge u službi, davanja dara i drugih oblika koristi i protuzakonitog posredovanja.

Različite posljedice nastupaju počinjenjem ovih k. d. tako kod nekih posljedica se ogleda u pribavljanju imovinske ili neke druge koristi, ili u nanošenju štete drugom, kod nekih se ogleda u povredi nekog prava. Zajednička posljedica svih ovih k.d. sastoji se u ugrožavanju pravilnog i zakonitog vršenja službenih ili drugih odgovornih dužnosti.

Za ova se k. d. odgovara samo ako su izvršena s umišljajem, obzirom da priroda ovih k. d. predstavlja svjesno i voljno nezakonito postupanje. Jedini izuzetak je k. d. odavanja službene tajne kod kojeg je zakonodavac propisao odgovornost i za njegovo nehatno izvršenje.

Zajednička karakteristika svih k. d. ove glave je da se ona mogu izvršiti samo u vršenju službe. Ova se k. d. obično klasificiraju na prava i neprava, opća i posebna. Prava k.d. protiv službene dužnosti su ona koja mogu izvršiti samo službene osobe, jer je svojstvo službene osobe njihovo konstitutivno obilježje (npr. protupravno oslobađanje osoba lišenih slobode itd.). Neprava su ona k. d. koja mogu izvršiti i službene i neke druge osobe (pronevjera u službi, posluga u službi, protuzakonito posredovanje...)

Opća djela protiv službene dužnosti su ona koja se mogu izvršiti u sklopu svake službe i izvršitelj može biti svaka službena osoba (zloupotreba službenog položaja ili ovlaštenja, primanje dara, nesavjestan rad u službi itd.), dok su posebna ona djela koja mogu izvršiti samo određene osobe u vršenju određene službe (npr. protuzakonito oslobađanje osoba lišenih slobode)

2. PRIMANJE DARA I DRUGIH OBLIKA KORISTI (čl. 380. KZ F B iH)

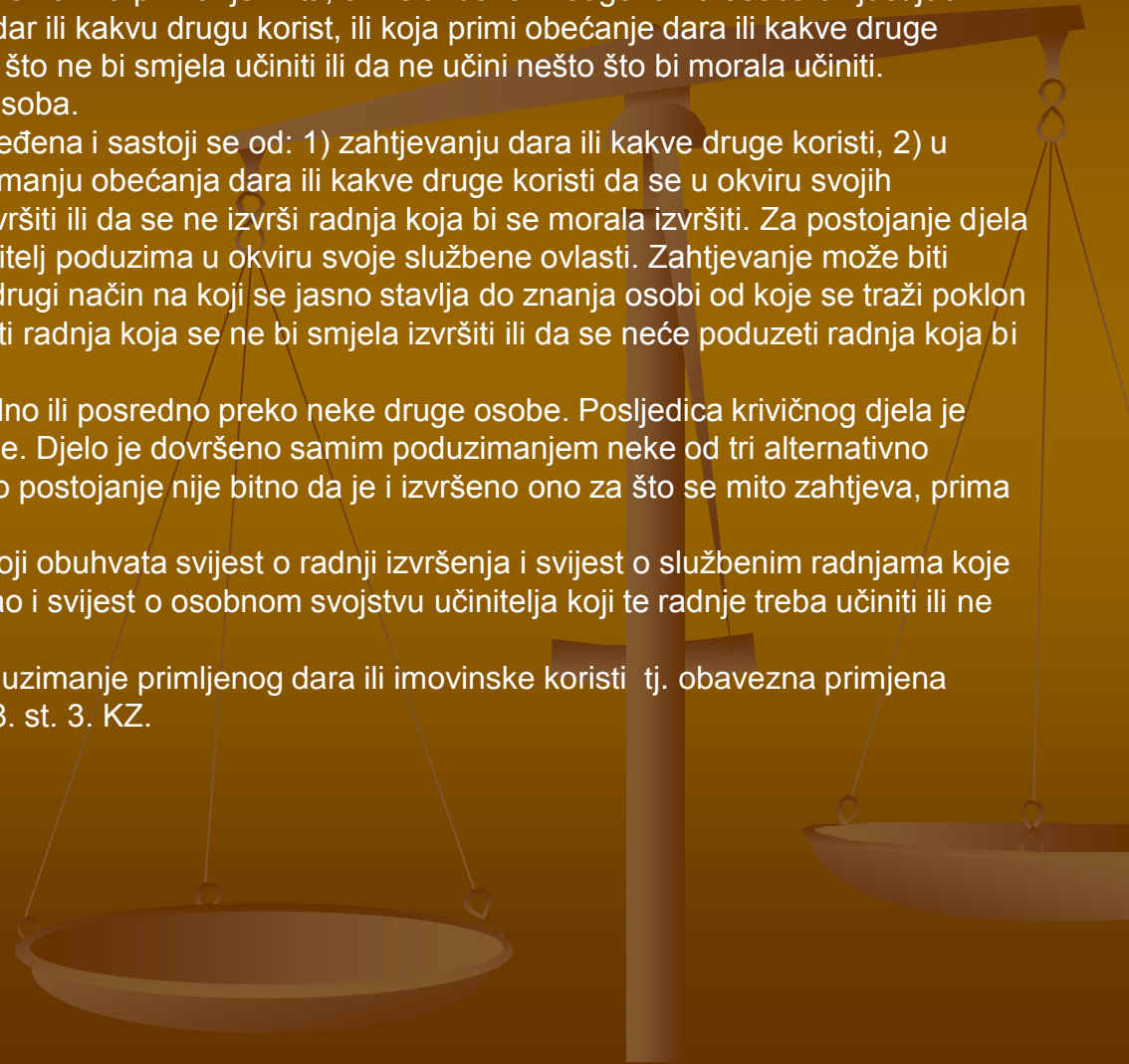
Primanje dara ili drugih koristi što se uobičajeno naziva primanje mita, čini službena ili odgovorna osoba uključujući i stranu službenu osobu, koja zahtjeva ili primi dar ili kakvu drugu korist, ili koja primi obećanje dara ili kakve druge koristi, da u okviru svog ovlaštenja učini nešto što ne bi smjela učiniti ili da ne učini nešto što bi morala učiniti. Učinitelj ovog djela može biti samo službena osoba.

Radnja izvršenja ovog k. d. alternativno je određena i sastoji se od: 1) zahtjevanju dara ili kakve druge koristi, 2) u primanju dara ili kakve druge koristi, ili 3) u primanju obećanja dara ili kakve druge koristi da se u okviru svojih ovlaštenja izvrši radnja koja se ne bi smjela izvršiti ili da se ne izvrši radnja koja bi se morala izvršiti. Za postojanje djela bitno je da se radi o službenoj radnji koju izvršitelj poduzima u okviru svoje službene ovlasti. Zahtjevanje može biti učinjeno i usmeno i pisanim putem ili na neki drugi način na koji se jasno stavlja do znanja osobi od koje se traži poklon ili kakva druga korist da će se zbog toga izvršiti radnja koja se ne bi smjela izvršiti ili da se neće poduzeti radnja koja bi se morala poduzeti.

Svi oblici ove radnje mogu se izvršiti neposredno ili posredno preko neke druge osobe. Posljedica krivičnog djela je ugrožavanje službene dužnosti odnosno službe. Djelo je dovršeno samim poduzimanjem neke od tri alternativno postavljena oblika radnje izvršenja. Za njegovo postojanje nije bitno da je i izvršeno ono za što se mito zahtjeva, prima ili prihvata obećanje.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj koji obuhvata svijest o radnji izvršenja i svijest o službenim radnjama koje povodom mita trebaju se učiniti ili ne učiniti, kao i svijest o osobnom svojstvu učinitelja koji te radnje treba učiniti ili ne učiniti.

Ovom je inkriminacijom propisano obvezno oduzimanje primljenog dara ili imovinske koristi tj. obavezna primjena mjere sigurnosti oduzimanja predmeta iz čl. 78. st. 3. KZ.

3. DAVANJE DARA I DRUGIH OBLIKA KORISTI (čl. 381. KZ F BiH)

Krivčno djelo davanja dara ili drugih oblika koristi, koji se uobičajeno naziva davanje mita, čini ko službenoj ili odgovornoj osobi, uključujući i stranu službenu osobu, učini ili obeća dar ili kakvu drugu korist, da u okviru svog ovlaštenja učini što ne bi smjela učiniti ili da ne učini što bi morala učiniti, ili ako posreduje pri ovakvom podmićivanju službene ili odgovorne osobe. Učinitelj ovog djela može biti svaka osoba.

Radnja izvršenja ovog k. d. alternativno je određena i sastoji se u: 1) činjenju kakvog dara ili kakve druge koristi, 2) u obećanju dara ili kakve druge koristi, ili 3) u posredovanju pri ovakvom podmićivanju. Ovaj oblik djela predstavlja pravo aktivno podmićivanje. Svi navedeni oblici radnje izvršenja ovog k. d. imaju za cilj da se izvrši službena radnja koja se ne bi smjela izvršiti, ili da se ne izvrši radnja koja bi se morala izvršiti. Za postojanje ovog k. d. neophodno je potrebno da se radi o službenoj radnji koja se poduzima u okviru službene ovlasti službene ili odgovorne osobe.

K. djelo je izvršeno samim obećanjem obično davanjem dara u vezi sa izvršenjem nezakonite radnje i za njegovo postojanje nije neophodno da je službena ili odgovorna osoba u vezi s obećanjem ili datim poklonom nešto učinila ili propustila učiniti.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj, koji obuhvaća svijest da se obećava ili daje poklon ili kakva druga imovinska korist službenoj ili odgovornoj osobi ili da se u tome posreduje da bi službena ili odgovorna osoba izvršila nezakonitu radnju ili da ne poduzme zakonitu radnju.

Drugi oblik ovog djela je nepravo aktivno podmićivanje a čini ga ko službenoj ili odgovornoj osobi uključujući i stranu službenu osobu, učini ili obeća dar ili kakvu drugu korist da u okviru svog ovlaštenja, učini što bi morala učiniti ili da ne učini što ne bi smjela učiniti, ili ko posreduje pri ovakvom podmićivanju službene ili odgovorne osobe.

Predviđeno je obavezno oduzimanje primljenog dara ili imovinske koristi tj. obavezna primjena sigurnosne mjere oduzimanja predmeta s napomenom da se ako su dar ili imovinska korist dati na zahtjev službene ili odgovorne osobe mogu vratiti davaocu mita.

4. ZLOUPOTREBA POLOŽAJA ILI OVLAŠTENJA (čl. 383. KZ F BiH)

Ovo krivično djelo čini službena ili odgovorna osoba koja iskorištavanjem svog službenog položaja ili ovlaštenja, prekorači granice svoje službene ovlasti ili ne obavi svoje službene dužnosti, i tako pribavi sebi ili drugome kakvu korist, drugome nanese kakvu štetu ili teže povrijedi prava drugog.

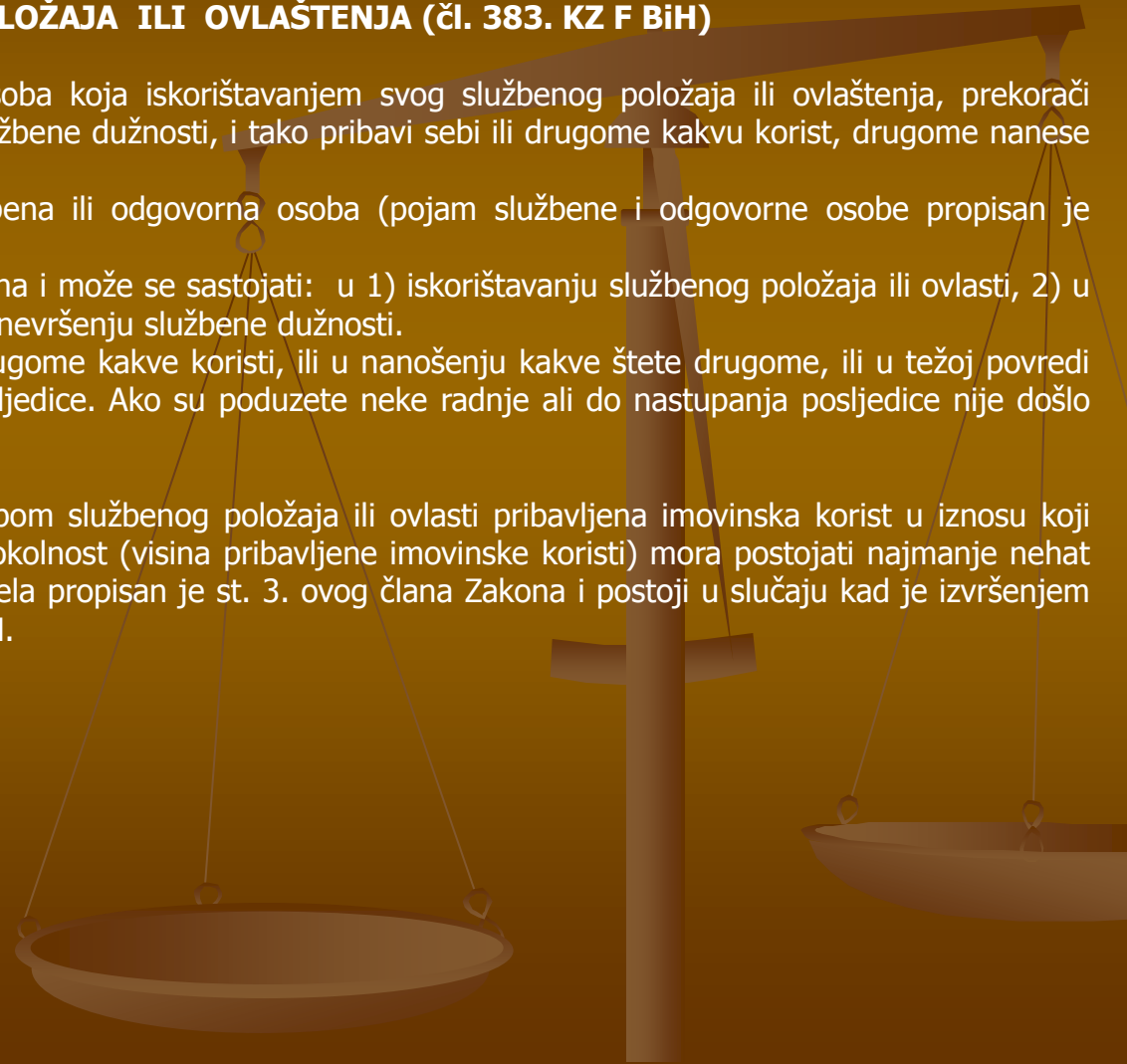
Dakle, izvršitelj ovog k. d. može biti samo službena ili odgovorna osoba (pojam službene i odgovorne osobe propisan je odredbama čl. 2. stv. 3. i 6. KZ).

Radnja učinjenja ovog djela je alternativno određena i može se sastojati: u 1) iskorištavanju službenog položaja ili ovlasti, 2) u prekoračenju granica svoje službene ovlasti ili 3) u nevršenju službene dužnosti.

Posljedica djela sastoji se u pribavljanju sebi ili drugome kakve koristi, ili u nanošenju kakve štete drugome, ili u teškoj povredi prava drugog. Djelo je dovršeno nastupanjem posljedice. Ako su poduzete neke radnje ali do nastupanja posljedice nije došlo postojat će pokušaj ovog k. d.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj.

Teži oblik djela postoji u slučaju kad je zloupotrebom službenog položaja ili ovlasti pribavljena imovinska korist u iznosu koji prelazi 10.000 KM. U odnosu na tu kvalifikatornu okolnost (visina pribavljene imovinske koristi) mora postojati najmanje nehat na strani učinitelja. Najteži oblik ovog kaznenog djela propisan je st. 3. ovog člana Zakona i postoji u slučaju kad je izvršenjem djela pribavljena imovinska korist prelazi 50.000 KM.

5. PRONEVJERA U SLUŽBI (čl. 384. KZ FBiH)

Pronevjeru čini onaj ko s ciljem da sebi ili drugom pribavi protupravnu imovinsku korist prisvoji novac, vrijednosne papire ili druge pokretnine koje su mu povjerene u službi ili uopće na radu.

Učinitelj ovog djela može biti bilo koja službena osoba, kao i neka druga osoba kojoj su po nekom pravnom osnovu povjereni novac, vrijednosni papiri ili druge pokretne stvari.

Radnja krivičnog djela sastoji se u prisvajanju pokretnih stvari, tj. novca, vrijednosnih papira ili drugih pokretnih stvari. Suština djela je u zloupotrebi ovlaštenja koja učinitelj ima u odnosu na povjerene stvari.

Za ostavrenje bića ovog k. d. potrebno je utvrditi da je prisvajanje novca, papira od vrijednosti ili drugih pokretnih stvari učinjeno s ciljem da se sebi ili drugom pribavi protupravna imovinska korist. Djelo je dovršeno prisvajanjem navedenih predmeta, ali ono postoji i u slučaju kad nije došlo do pribavljanja protupravne imovinske koristi.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj. Učinitelj mora biti svjestan da prisvaja predmete koji su mu povjereni u službi ili uopće na radu. Pored toga mora se utvrditi da je postupao s ciljem prisvajanja sebi ili drugom protupravne imovinske koristi.

Teži oblik ovog djela postoji u slučaju pribavljanja imovinske koristi čija vrijednost prelazi 10.000 KM. Kvalifikatorna okolnost je visina pribavljene imovinske koristi za koju mora postojati umišljaj učinitelja da je svjestan da pribavlja veću imovinsku vrijednost. Najteži oblik ovog djela je kad učinitelj izvršenjem pronevjere pribavlja imovinsku korist čija vrijednost prelazi 50.000 KM. I ovdje je kvalifikatorna okolnost visina pribavljene imovinske koristi.

6. POSLUGA U SLUŽBI (čl. 386. KZ F BiH)

Krivično djelo posluge u službi čini ko se neovlašteno posluži novcem, vrijednosnim papirom ili drugim pokretninama koje su mu povjerene u službi, ili uopće na radu ili te stvari drugome da na poslugu.

Učinitelj ovog djela može biti samo osoba u službi ili uopće na radu.

Radnja krivičnog djela alternativno je određena i sastoji se u: 1) posluživanju novcem, vrijednosnim papirima ili drugim pokretnim stvarima ili u 2) neovlaštenom davanju navedenih stvari drugom na poslugu. Posluga je uvijek privremeno uzimanje pokretnih stvari radi njihova korištenja, s namjerom vraćanja bez obzira da li se tim stvarima koristi sam učinitelj djela ili neka druga osoba. Posluga mora biti neovlaštena, što u stvari podrazumijeva njenu protupravnost.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj, koji mora obuhvatiti i svijest da se posluživanje novcem, vrijednosnim papirima ili drugim pokretnim stvarima vrši neovlašteno, tj. protupravno.

7. NESAVJESTAN RAD U SLUŽBI (čl. 387. KZ F BiH)

Ovo krivično djelo čini službena ili odgovorna osoba koja povredom zakona, drugog propisa ili općeg akta ili propuštanjem dužnosti nadzora, očito nesavjesno postupi u vršenju dužnosti, pa zbog toga pravo drugog bude teško povrijeđeno ili nastupi imovinska šteta koja prelazi 1.000 KM.

Učinitelj ovog k. d. može biti samo službena osoba ili odgovorna osoba.

Radnja k. d. određena je kao očito nesavjesno postupanje u vršenju dužnosti. Ova radnja se sastoji u svjesnom kršenju zakona, drugih propisa ili općeg akta ili u propuštanju dužnosti nadzora. Za postojanje djela nije dovoljno samo neuredno postupanje u službi ili uopće u radu već ono mora biti očito, a to je faktično pitanje koje se rješava u svakom konkretnom slučaju. Posljedica k. d. je ugrožavanje pravilnog i zakonitog funkcioniranja službe koje se manifestira u teškoj povredi prava drugog ili prouzrokovanju imovinske štete.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj kojim je obuhvaćena i svijest o nesavjesnom postupanju kroz povredu zakona, drugog propisa ili općeg akta ili kroz propuštanje dužnog nadzora, kao i svijest da se time ugrožava pravilno i zakonito funkcioniranje službe.

Teži oblik ovog djela postoji ako je usljed nesavjesnog rada u službi došlo do teške povrede prava drugog ili je nastupila imovinska šteta koja prelazi 10.000 KM. U odnosu na ove kvalifikatorne okolnosti mora postojati najmanje nehat učinitelja.

8. ODAVANJE SLUŽBENE TAJNE (ČI. 388. KZ F BiH)

Ovo krivično djelo čini službena ili odgovorna osoba koja neovlašteno drugom saopći, preda ili na drugi način učini dostupnim podatke koji su službena tajna ili koja pribavlja takve podatke s ciljem da ih preda neovlaštenoj osobi.

Ovom se inkriminacijom štite podaci koji predstavljaju službenu tajnu jer se njihovim neovlaštenim saopćavanjem drugima može ugroziti pravilno i efikasno vršenje službe ili se time može ugroziti neki drugi društveni interes.

Predmet radnje su podaci koji predstavljaju službenu tajnu. Prema odredbi čl. 2. st. 24. KZ službenom se tajnom smatraju podaci ili isprave koje su zakonom, drugim propisom ili općim aktom nadležne institucije doneseni na osnovu zakona, proglašeni službenom tajnom.

Učinitelj djela može biti službena ili odgovorna osoba, a može biti i osoba koja je odala tajnu nakon što joj je prestalo svojstvo službene osobe.

Radnja k. d. alternativno je određena i to kao: 1) neovlašteno saopćavanje, 2) predaja, 3) činjenje dostupnim na drugi način drugoj osobi podataka koji predstavljaju službenu tajnu ili kao 4) pribavljanje takvih podataka s ciljem da ih se preda neovlaštenoj osobi. Protupravnost je posebno obilježje ovog djela jer se navedene radnje moraju vršiti neovlašteno.

Poseban oblik ovog djela propisan je st. 2. ovog člana zakona koji čini osoba koja s ciljem da neovlašteno upotrijebi navedene podatke nezakonito iskoristi podatke koji se čuvaju kao službena tajna ili osoba koja bez odobrenja te podatke objavi.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj, kojim je obuhvaćena svijest o nekom od modaliteta radnje učinjenja, kao i svijest o protupravnosti postupanja.

Teži oblik ovog djela propisan je odredbom st. 3. i postoji u slučaju da je osnovni oblik djela učinjen iz koristoljublja ili u pogledu naročito povjerljivih podataka, ili radi objavljivanja ili korištenja podataka izvan Federacije. Navedene kvalifikatorne okolnosti moraju biti obuhvaćene umišljajem učinitelja.

KRIVIČNA DJELA PROTIV SUSTAVA ELEKTRONSKE OBRADE PODATAKA (Glava XXXII KZ F BiH)

1. Opće napomene

Krivična djela smještena u ovoj glavi Zakona predstavljaju novinu u našem krivičnom zakonodavstvu. Međunarodnopravni osnov inkriminacija iz ove glave je Konvencija Vijeća Europe o kibernetičkom kriminalu koja je usvojena u Budimpešti 23. novembra 2001. godine, a koja je stupila na snagu 1. jula 2004. godine. Krivična djela su u Konvenciji svrstana u četiri grupe: u prvoj grupi su k. d. protiv povjerljivosti, integriteta i dostupnosti kompjuterskih podataka i sistema, gdje spadaju nezakoniti pristup, nezakonito presretanje, ometanje podataka i zloupotreba uređaja; u drugoj grupi su k. d. u vezi sa kompjuterima, gdje spadaju krivotvorenje u vezi s kompjuterima i prijevara u vezi s kompjuterima; treću grupu čine k. d. s obzirom na svoj sadržaj, gdje bi spadala k. d. vezana za dječju pornografiju, dok bi četvrtu grupu činila djela koja se odnose na kršenje autorskih i njima sličnih prava.

2. RAČUNALNO KRIVOTVORENJE (čl. 394. KZ F BiH)

Osnov ove inkriminacije sadržan je u odredbi člana 7. Konvencije o kibernetičkom kriminalu kojom je računalno krivotvorenje svrstano u grupu krivičnih djela u vezi sa kompjuterima. Djelo se vrši upotrebom računalnog sistema, a objekt radnje su računalni podaci. Objekt krivičnopravne zaštite je sigurnost i pouzdanost računalnih podataka koji mogu imati učinak na pravne odnose.

Ovaj oblik krivičnog djela čini ko neovlašteno izradi, unese, izmijeni, izbriše ili učini neupotrebljivim računalne podatke ili programe koji imaju vrijednost za pravne odnose, s ciljem da se upotrijebe kao pravi. Učinitelj ovog k. d. može biti svaka osoba. Radnja učinjenja alternativno je određena i to kao: 1) izrada, 2) unošenje, 3) mjenjanje, 4) brisanje, 5) činjenje neupotrebljivim računalnih podataka ili programa koji imaju vrijednost za pravne odnose ili kao 6) upotreba takvih podataka ili programa. Za postojanje djela bitno je da se radi o podacima koji imaju vrijednost za pravne odnose odnosno koji su pravno relevantni. Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj. Teži oblik ovog djela propisan je odredbom st. 2. ovog člana i postoji u slučaju kada je krivotvorenje učinjeno u odnosu na računalne podatke ili programe organa javnih službi, javne ustanove, privrednog društva od posebnog javnog interesa ili je krivotvorenjem prouzrokovana znatna šteta. Zakonsko obilježje "znatna šteta" podrazumijeva imovinsku štetu koja prelazi 15.000 KM. Posebno težak oblik ovog k. d. propisan je st. 3. kojim je obuhvaćena neovlaštena izrada, nabavka, prodaja, posjedovanje ili činjenje drugom pristupačnim posebnih naprava, sredstava, računalnih programa ili računalnih podataka stvorenih ili prilagođenih radi učinjenja računalnog krivotvorenja. Kod ovog oblika k. d. radi se o inkriminaciji pripremnih radnji za izvršenje računalnog krivotvorenja koje predstavljaju samostalno krivično djelo. St. 4. propisano je obavezno oduzimanje predmeta, posebnih naprava, sredstava, računalnih programa ili podataka kojima je učinjeno k. d. odnosno o obaveznoj primjeni mjere sigurnosti oduzimanja predmeta iz čl. 78. st. 3. KZ.

3. RAČUNALNA PRIJEVARA (čl. 395. KZ F BiH)

Osnov ove inkriminacije sadržan je u odredbi člana 8. Konvencije o kibernetičkom kriminalu kojom je predviđena prijevarena u vezi s kompjutorom kao posebno krivično djelo. Države članice prihvatile su obvezu da usvoje takva zakonska rješenja kojim će se u nacionalnim krivičnim zakonodavstvima unijeti kao posebno krivično djelo svako bespravno i namjerno nanošenje imovinske štete drugim osobama poduzimanjem bilo kakve djelatnosti kojim bi se ometalo funkcioniranje kompjuterskog sustava sa prijevarenom ili drugom nečasnom namjerom da se sebi ili drugom pribavi protupravna imovinska korist.

Krivično djelo u njegovom osnovnom obliku čini ko neovlašteno unese, ošteti, izmijeni ili prikrije računalni podatak ili program ili na drugi način utiče na ishod elektronske obrade podataka s ciljem da sebi ili drugom pribavi protupravnu imovinsku korist i time drugom prouzrokuje štetu. Učinitelj ovog djela može biti svaka osoba.

Radnja učinjenja sastoji se u neovlaštenom utjecanju na ishod elektronske obrade podataka. To je svaka djelatnost koja je poduzeta bez ovlaštenja koja dovodi do drugačijeg rezultata elektronske obrade podataka od onog koji bi postojao da ta radnja nije poduzeta. U zakonu su najtipičniji primjeri neovlaštenog uticanja na ishod elektronske obrade podataka izričito navedeni unošenje, oštećenje, izmjena ili prikrivanje računalnih podataka ili programa. Da bi se radilo o ovom k. d. potrebno je da su te radnje poduzete s ciljem da se sebi ili drugom pribavi protupravna imovinska korist. Ovo k. d. će postojati neovisno o tome da li je taj cilj i postignut. Posljedica djela je prouzrokovanje imovinske štete drugom. Za krivičnu odgovornost potreban je direktni umišljaj obzirom da se radnja izvršenja poduzima u cilju pribavljanja sebi ili drugom, protupravna imovinska korist. Teži oblik ovog djela propisan je st. 2. koji postoji ako je računalnom prijevaram pribavljena imovinska korist koja prelazi 10.000 KM. Odredbom st. 3. ovog člana propisan je najteži oblik djela koji postoji ako je računalnom prijevaram pribavljena imovinska korist koja prelazi 50.000 KM. Za k. odgovornost potrebno je da je učinitelj svjestan da učinjenjem djela pribavlja veliku imovinsku korist. Lakši oblik računalne prijevare propisan je st. 4. koji je učinjen samo s namjerom da se drugoga ošteti. Učinitelj ovdje ne ide za ostvarenjem imovinske koristi već samo da se drugom nanese neka materijalna ili nematerijalna šteta. Za postojanje djela potrebno je da nastupi posljedica tj. šteta drugome. Za postojanje djela potreban je umišljaj.

4. RAČUNALNA SABOTAŽA (čl. 398. KZ F BiH)

Ovom se inkriminacijom štite računalni sustavi i normalno odvijanje tehnološkog procesa računalne obrade podataka u određenim subjektima koji su od posebnog značaja i od posebnog javnog interesa od takvih postupaka koji imaju za cilj da se potpuno onemogući ili barem znatno oteža postupak elektronske obrade podataka.

Odredbama čl. 398. propisano je da ovo djelo čini ko unese, izmijeni, izbriše ili prikrije računalni podatak ili program ili se na drugi način umiješa u računalni sustav, ili uništi ili ošteti naprave za elektronsku obradu podataka s ciljem da onemogući ili znatno oteža postupak elektronske obrade podataka značajnim organima vlasti, javnim službama, javnim ustanovama, trgovačkim društvima ili drugim pravnim osobama od posebnog javnog interesa, pa time prouzrokuje štetu u iznosu većem od 500.000 KM.

Učinitelj računalne sabotaže može biti svaka osoba, s tim da će to u pravilu biti osoba koja raspolaže određenim znanjima iz oblasti računalne tehnologije.

Radnja učinjenja alternativno je određena i to kao: 1) mješanje u računalni sustav posebno navedenih subjekata, ili kao 2) uništenje ili oštećenje njihovih naprava za elektronsku obradu podataka.

Kao najtipičnije načine mješanja u računalni sustav zakonodavac je naveo: 1) unošenje, 2) mjenjanje, 3) brisanje, 4) prikriivanje računalnog podatka ili programa a zatim je ostavio mogućnost da se to učini i na bilo koji drugi način. Ovo krivično djelo će postojati samo ako su naprijed navedene radnje učinjenja poduzete u odnosu na računalni sustav odnosno naprave za elektronsku obradu podataka značajnih organa vlasti, javnih službi, javnih ustanova, trgovačkih društava ili drugih pravnih osoba od posebnog javnog interesa. Osim toga potrebno je da su te radnje poduzete s ciljem da se onemogući ili znatno oteža postupak elektronske obrade podataka navedenih subjekata. Nadalje, da bi postojalo ovo djelo potrebno je da je poduzimanjem nekog od navedenih oblika radnje učinjena šteta u iznosima većim od 500.000 KM. Ovo se krivično djelo može učiniti samo s direktnim umišljajem.

KRIVIČNA DJELA PROTIV ČOVJEČNOSTI I VRIJEDNOSTI ZAŠTIĆENIH MEĐUNARODNIM PRAVOM

1. Opće napomene

Krivična djela sadržana u ovoj glavi zakona uobičajeno se nazivaju međunarodnim krivičnim djelima, obzirom da je njihova pojava usko povezana sa nastankom i razvojem međunarodnog krivičnog prava. Nastanak međunarodnog krivičnog prava seže u drugu polovinu XIX stoljeća kao rezultat nastojanja da se međunarodnim ugovorima utvrde određena pravila ratovanja kojih bi se pridržavale strane koje su u sukobu, a u cilju humanog postupanja kako sa učesnicima u sukobu, tako sa i ostalim neboraćkim stanovništvom. Države potpisnice takvih međunarodnih instrumenata preuzele su obvezu da svojim nacionalnim krivičnim zakonodavstvom ili neposrednom primjenom tih instrumenata osiguraju primjenu pravila o postupanju za vrijeme rata ili oružanog sukoba. Na taj se način stvaralo međunarodno krivično pravo kao skup pravila sadržanih u međunarodnim sporazumima i međunarodnim običajima kojima se određuju međunarodna krivična djela kao povrede međunarodnih pravila kojima se napada na međunarodne odnose narušavanja mira, nečovječnim postupanjem u vrijeme rata i mira i drugim napadima na vrijednosti koje su od značaja za cijelu međunarodnu zajednicu. Kao rezultat izgradnje i razvoja međunarodnog krivičnog prava u proteklih sto godina donesen je čitav niz međunarodnih konvencija kojima se određena ponašanja ocjenjuju kao nedopuštena i po međunarodnom pravu nezakonita, uz zahtjev da se kao takva implementiraju u nacionalna krivična zakonodavstva i posebno inkriminiraju kao teška krivična djela.

Većina krivičnih djela iz ove glave zakona blanketnog su karaktera i pojavljuju se kao razni oblici kršenja pravila međunarodnog prava, kao što su svi oblici ratnih zločina, povreda parlamentara, uništavanja kulturnih, historijskih i religioznih spomenika itd. Osnov njihovog inkriminiranja je neki međunarodni instrument, najčešće je međunarodna konvencija, kojom su potpuni određena njihova bića.

Učinitelj ovih krivičnih djela može biti svaka osoba a umišljaj je u pravilu oblik krivnje kod ovih krivičnih djela.

Za ova se krivična djela propisuju stroge kazne. Prema odredbi čl. 19. KZ BiH institut zastarjelosti krivičnog gonjenja i izvršenja kazne ne primjenjuje se u odnosu na neka krivična djela iz ove glave kao što je to slučaj sa genocidom, zločinima protiv čovječnosti, ratnim zločinima, kao ni za ostala krivična djela za koja po međunarodnom pravu ta zastarjelost ne može nastupiti. Osnov takvog rješenja je Konvencija o neprimjenjivosti zakonske zastarjelosti za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti iz 1968. godine.

2. TRGOVINA LJUDIMA (čl. 186. KZ BiH)

Osnov inkriminacije sadržan je u odredbama Konvencije UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, uz dva dopunska protokola, i to Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnenim, morskim ili zračnim putem i Protokol za sprečavanje, zaustavljanje i kažnjavanje trgovine ljudima, naročito ženama i djecom, koja je usvojena 15. prosinca 2000. godine, a kojoj je BiH članica od 5. veljače 2002. godine. Ovaj oblik k. d. čini ko upotrebom sile ili prijetnjom sile ili drugim oblicima prinude, otmicom prijevarom ili obmanom, zloupotrebom vlasti ili utjecaja ili položaja bespomoćnosti ili davanjem ili primanjem isplata ili drugih koristi kako bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, vrbuje preveze, preda, sakrije ili primi osobu u svrhu iskorištavanja prostitucije druge osobe, prisilnog rada, usluga, ropstva i sličnog odnosa služenja ili drugog izrabljivanja.

Učinitelj može biti svaka osoba.

Radnja učinjenja alternativno je određena kao: 1) vrbovanje, 2) prijevoz, 3) predaja, 4) skrivanje i 5) kao primanje osobe u svrhu njenog protupravnog iskorištavanja. Posljedica ovog djela je povreda slobode pasivnog subjekta, i to kako fizičke slobode tako i slobode djelovanja i odlučivanja. Za postojanje ovog djela traži se da je svrha i ostvarena. Za krivičnu odgovornost potreban je direktni umišljaj.

Teži oblik propisan je st. 2. ovog člana zakona kojeg čini ko vrbuje, preveze, preda, sakrije ili primi dijete ili maloljetnika radi nekog oblika izrabljivanja koji su navedeni u osnovnom obliku djela. Kvalifikatorna okolnost je starosna dob pasivnog subjekta pa je smisao ove inkriminacije u pojačanoj zaštiti djece i maloljetnika od djelatnosti izrabljivanja. Najteži oblik propisan je st. 3. ovog člana zakona a čini ga ko organizira ili rukovodi grupom ljudi radi činjenja navedenih oblika trgovine ljudima.

Prema odredbi st. 4. ovog člana zakona na postojanje k. d. trgovine ljudima nema nikakavog utjecaja okolnost da li je osoba koja je predmet trgovine pristala na izrabljivanje koje je naznačeno kod ovog krivičnog djela. To znači da pristanak te osobe ne isključuje postojanje djela.

3. NEOVLAŠTENI PROMET OPOJNIM DROGAMA (čl. 195. KZ BiH)

Osnov inkriminacija koje su sadržane u odredbama ovog člana je Konvencija UN protiv nezakonitog prometa opojnih droga i psihotropnih supstanci koja je usvojena 19. prosinca 1988., a stupila na snagu 11. studenoga 1990. godine. Bosna i Hercegovina je članica te Konvencije po osnovu sukcesije. Ova Konvencija je donesena i zbog potrebe da se pojačaju i dopune mjere koje su ustanovljene u Jedinствenoj konvenciji o narkoticima iz 1961. godine, a koja je dopunjena Protokolom o izmjenama i dopunama Jedinствене konvencije o opojnom drogama i Konvencije o psihotropnim supstancama iz 1971. godine, a koji je usvojen 25. ožujka 1972. godine. Bosna i Hercegovina je članica tih konvencija po osnovu sukcesije.

Ovo krivično djelo čini ko neovlašteno vrši međunarodnu prodaju ili prijenos ili nudi na prodaju ili radi prodaje kupuje, drži, prevozi ili prenosi ili posreduje u međunarodnoj prodaji ili kupovini, šalje, isporučuje, uvozi, izvozi, ili na drugi način neovlašteno stavlja u međunarodni promet supstance ili preparate koji su propisom proglašeni opojnim drogama.

Učinitelj ovog djela može biti svaka osoba. Radnja učinjenja djela alternativno je određena i to kao: 1) prodaja, 2) prijenos, 3) nuđenje na prodaju, 4) kupovina radi prodaje, 5) držanje radi prodaje, 6) prevoženje radi prodaje, 7) prenošenje radi prodaje, 8) posredovanje u međunarodnoj prodaji ili kupovini, 9) slanje, 10) isporučivanje, 11) uvoženje, 12) izvoženje, ili kao 13) neovlašteno stavljanje na drugi način u međunarodni promet supstance ili preparata koji su propisom proglašeni opojnim drogama. Za postojanje djela nužno je da se navedeni oblici radnje poduzimaju neovlašteno tj. protivno odredbama Zakona o proizvodnji i stavljanju u promet opojnih droga. Prema ovom Zakonu ovlaštenu promet opojnim drogama je onaj koji se vrši u medicinske, veterinarske, nastavne, laboratorijske i naučne svrhe.

Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj kojim je obuhvaćena i svijest o neovlaštenom postupanju, kao i svijest o objektu radnje.

Drugi oblik ovog djela čini ko organizira grupu ljudi radi učinjenja k. d. neovlaštenog prometa opojnim drogama ili ko postane članom takve organizirane grupe ljudi. Odredbom st. 3. ovog člana propisan je poseban oblik ovog k. d. koje čini ko u međunarodnoj transakciji neovlašteno pravi, nabavlja, posreduje ili daje na upotrebu opremu, materijal ili supstancu znajući da će biti upotrebljena za proizvodnju opojnih droga. Odredbom st. 4. propisano je da će se oduzeti opojne droge i sredstva za njihovu proizvodnju, što podrazumijeva obligatornu primjenu mjere sigurnosti oduzimanja predmeta iz čl. 74. st. 3. KZ BiH.

KRIVIČNA DJELA POVREDE AUTORSKIH PRAVA (Glava XXI KZ BiH)

1. Opće napomene

Ovim se krivičnim djelima povređuju autorska i njima srodna prava. Grupa ima svega pet krivičnih djela, a njihovo uvođenje u naše krivično zakonodavstvo rezultat je nužnosti usklađenja domaćeg krivičnog zakonodavstva sa brojnim međunarodnim instrumentima kojima se države članice obvezuju da će na krivičnoppravnom planu preuzeti odgovarajuće mjere kojima će se osigurati zaštita autorskih prava. Inkriminacije su usklađene sa odredbama domaćeg zakonodavstva koje se odnose na zaštitu autorskih prava i to prije svega sa Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima.

Sva krivična djela iz ove glave zakona su blanketnog karaktera, što znači da je za objašnjenje njihovih osnovnih obilježja potrebno izvršiti uvid u domaće i međunarodne propise koji se odnose na zaštitu autorskih i srodnih prava. U tom smislu na međunarodnom planu su od posebnog značaja Bernska konvencija za zaštitu književnih i umjetničkih djela iz 1886. godine koja se u više navrata mjenjala i dopunjavala, zatim Univerzalna konvencija o autorskom pravu usvojena u Parizu 1971. godine, zatim Međunarodna konvencija za zaštitu umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i organizacija za radio difuziju (tzv. Rimska konvencija), Konvencija o distribuciji signala za prijenos programa preko satelita itd.

Umišljaj je jedini oblik krivnje kod ovih krivičnih djela jer nije predviđena odgovornost za nehatno počinjenje ovih krivičnih djela.

Kod većine ovih krivičnih djela predviđena je obvezna primjena sigurnosne mjere oduzimanja predmeta iz čl. 74. st. 3. KZ. Izričito je propisano da će se predmeti koji su bili namijenjeni ili upotrebljeni za počinjenje nekog od ovih k. djela ili koji su nastali njihovim počinjenjem oduzeti i uništiti.

2. ZLOUPOTREBA AUTORSKIH PRAVA (čl. 242. KZ BiH)

Ovo krivično djelo u njegovom osnovnom obliku čini osoba koja pod svojim imenom ili imenom drugoga, objavi, prikaže, izvede, prenese, ili na drugi način saopći javnosti tuđe djelo koje se u skladu sa zakonom Bosne i Hercegovine smatra autorskim djelom ili dozvoli da se to učini. Dakle, ovom je zakonskom odredbom inkriminirano plagiranje tuđeg autorskog djela. Ovo je djelo blanketnog karaktera jer se inkriminacija mora dopuniti domaćim propisima koji se odnose na ostvarenje i zaštitu autorskih prava, a to je Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima.

Učinitelj djela može bit svaka osoba. Radnja učinjenja djela alternativno je određena i to kao: 1) objavljivanje, 2) prikazivanje, 3) izvođenje, 4) prenošenje, 5) na drugi način saopćavanje javnosti tuđeg autorskog djela pod svojim imenom ili imenom drugog, kao i 6) dozvoljavanje da se to učini.

Odredbom st. 2. ovog člana propisan je poseban oblik ovog k. d. kojeg čini ko bez navođenja imena ili pseudonima autora objavi, prikaže, izvede, prenese ili na drugi način saopći javnosti tuđe djelo ili dozvoli da se to učini.

Odredbom st. 3. ovog člana propisan je poseban oblik ovog k. d. kojeg čini ko uništi, izobličići, nagrdi ili na drugi način bez dozvole autora izmijeni tuđe djelo.

Teži oblik ovog djela postoji ako je njegovim učinjenjem pribavljena znatna imovinska korist ili je prouzrokovana znatna šteta a počinitelj je postupao s ciljem pribavljanja takve imovinske koristi ili prouzrokovanja takve štete. Pojam “znatna šteta odnosno “znatna imovinska korist” podrazumijeva vrijednost koja prelazi 10.000 KM.

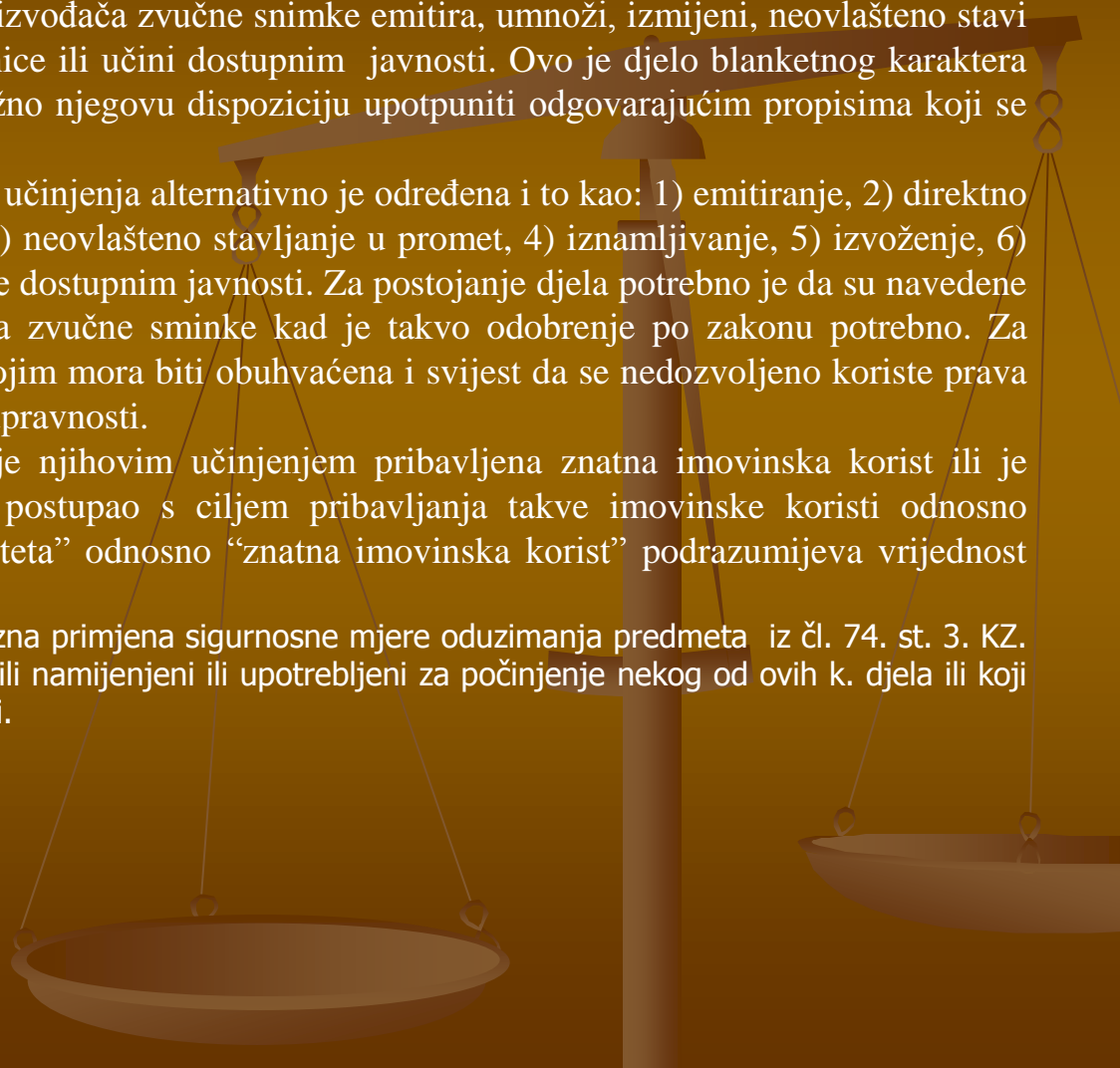
3. NEDOZVOLJENO KORIŠTENJE PRAVA PROIZVOĐAČA ZVUČNE SNIMKE (čl. 244. KZ BiH)

Ovo krivično djelo čini ko bez odobrenja proizvođača zvučne snimke emitira, umnoži, izmijeni, neovlašteno stavi u promet, uveze, prenese preko državne granice ili učini dostupnim javnosti. Ovo je djelo blanketnog karaktera što znači da će u praktičnoj primjeni biti nužno njegovu dispoziciju upotpuniti odgovarajućim propisima koji se odnose na prava proizvođača zvučne snimke.

Učinitelj djela može biti svaka osoba. Radnja učinjenja alternativno je određena i to kao: 1) emitiranje, 2) direktno ili indirektno umnožavanje zvučne snimke, 3) neovlašteno stavljanje u promet, 4) iznajmljivanje, 5) izvoženje, 6) prenošenje preko državne granice i 7) činjenje dostupnim javnosti. Za postojanje djela potrebno je da su navedene radnje poduzete bez odobrenja proizvođača zvučne sminke kad je takvo odobrenje po zakonu potrebno. Za krivičnu odgovornost potreban je umišljaj kojim mora biti obuhvaćena i svijest da se nedozvoljeno koriste prava proizvođača zvučne sminke, tj. svijest o protupravnosti.

Kvalificirani oblik ovog djela postoji ako je njihovim učinjenjem pribavljena znatna imovinska korist ili je prouzrokovana znatna šteta, a učinitelj je postupao s ciljem pribavljanja takve imovinske koristi odnosno prouzrokovanja takve štete. Pojam “znatna šteta” odnosno “znatna imovinska korist” podrazumijeva vrijednost koja prelazi 10.000 KM u vrijeme učinjenja.

Odredbom st. 4. ovog člana predviđena je obvezna primjena sigurnosne mjere oduzimanja predmeta iz čl. 74. st. 3. KZ. Izričito je propisano da će se predmeti koji su bili namijenjeni ili upotrebljeni za počinjenje nekog od ovih k. djela ili koji su nastali njihovim počinjenjem, oduzeti i uništiti.

4. NEDOZVOLJENA DISTRIBUCIJA SATELITSKOG SIGNALA (čl. 246. KZ BiH)

Ovo krivično djelo čini ko prima enkriptirani satelitski signal koji je dekodiran bez odobrenja njegovog ovlaštenog distributera i obavlja daljnju distribuciju takvog signala, ako zna ili mora znati da je takav signal neovlašteno dekodiran. Ovom se inkriminacijom štite prava ovlaštenih distributera enkriptiranog satelitskog signala za prijenos programa, jer se njome sankcionira nedozvoljena distribucija satelitskog signala koji nose programe. I ovo je k. d. blanketnog karaktera.

Učinitelj može biti svaka osoba.

Radnja učinjenja kumulativno je određena i sastoji se u primanju enkriptiranog satelitskog signala i u daljnoj distribuciji takvog signala. Dakle, samo primanje enkriptiranog satelitskog signala ne predstavlja radnju ovog krivičnog djela već je potrebno za njegovo ostvarenje i da je obavljena daljnja distribucija takvog signala. Za postojanje djela potrebno je da je njegov učinitelj znao ili je morao znati da je satelitski signal neovlašteno dekodiran. To znači da je za odgovornost dovoljan i nehat na strani počinitelja.

Kvalificirani oblik ovog djela postoji ako je njihovim učinjenjem pribavljena znatna imovinska korist ili je prouzrokovana znatna šteta, a učinitelj je postupao s ciljem pribavljanja takve imovinske koristi odnosno proizrokovanja takave štete. Pojam “znatna šteta” odnosno “znatna imovinska korist” podrazumijeva vrijednost koja prelazi 10.000 KM u vrijeme počinjenja.

KRIVIČNA DJELA PROTIV ORUŽANIH SNAGA BOSNE I HERCEGOVINE

1. Opće napomene

Krivičnim djelima iz ove glave štite se oružane snage Bosne i Hercegovine kao izuzetno važan faktor suvereniteta, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine. Oružane snage pored inkriminacija iz ove glave, štite se i nekim drugim inkriminacijama koje su sadržane u drugim glavama zakona. To su npr. služba u neprijateljskoj vojsci, podrivanje vojne i odbrambene moći, te špijunaža koja se odnosi na povjerljive vojne podatke. Ta djela su u skupini krivičnih djela protiv ustavnog poretka Bosne i Hercegovine, jer je njihov primarni objekt krivičnopravne zaštite ustavom utvrđeno državno i društveno uređenje Bosne i Hercegovine. Učinitelj najvećeg broja k. d. iz ove glave je vojna osoba. Vojna je osoba profesionalni vojnik, kadet u vojnoj školi i pripadnik rezervnog sastava iz Zakona o službi u oružanim snagama Bosne i Hercegovine, kao i državni službenik i uposlenik na službi u Oružanim snagama BiH i državni službenik i uposlenik koji obnaša službenu dužnost u zapovjednom lancu i nadzoru nad Oružanim snagama BiH, uključujući zamjenike ministra odbrane. Oblik krivnje kod k. d. protiv oružanih snaga u pravilu je umišljaj ali se jedan broj tih k. d. može izvršiti i iz nehata kao što je to npr. slučaj kod povrede stražarske, čuvarske, ophodne ili druge slične službe, nepoduzimanje mjera za zaštitu vojne jedinice i neosiguranja pri vojnim vježbama.

Prema neposrednom objektu krivičnopravne zaštite sva k. d. moguće je klasificirati u nekoliko podgrupa: k. d. neposlušnosti prema pretpostavljenom, odnosno protiv pravila službe i discipline u oružanim snagama; krivična djela kojim se izaziva opasnost za osobe i objekte i krivična djela protiv imovine. Postoji i klasifikacija na prava i neprava. Prava su ona čiji izvršitelj može biti samo vojna osoba, a neprava su opća krivična djela koja ako ih počini vojna osoba dobivaju kvalificirani oblik.

■ **PODNOŠENJE NEISTINITIH PRIJAVA I IZVJEŠTAJA (čl. 246.h KZ BiH)**

Ovo krivično djelo čini vojno lice koje u obavljanju službene dužnosti ili službe podnese prijavu ili izvještaj neistinitog sadržaja ili u prijavi ili izvještaju prešuti činjenicu koju nije smio prešutjeti, pa zbog toga prouzrokuje teške posljedice za službu ili službu tako ugrozi i time dovede u opasnost život ljudi ili imovinu velike vrijednosti.

Učinitelj ovog djela može biti samo vojna osoba.

Radnja krivičnog djela je podnošenje raporta ili izvještaja s neistinitim sadržajem. Radnja se može ostvariti na dva načina: 1) podnošenjem raporta ili izvještaja s neistinitim sadržajem, i 2) nenavođenjem u raportu ili izvještaju neke činjenice koja se nije smjela prešutjeti.

Krivično je djelo dovršeno podnošenjem raporta ili izvještaja s neistinitim sadržajem, a posljedica se sastoji u prouzrokovanju teških štetnih posljedica za službu, odnosno u teškom ugrožavanju pravilnog, efikasnog i zakonitog vršenja vojne službe. Zakonsko obilježje “imovina velike vrijednosti” postoji ako se radi o imovini čija vrijednost prelazi 50.000,00 KM.

Za krivičnu odgovornost potreban je u pravilu, umišljaj, iako je moguća odgovornost i za nehatno počinjenje krivičnog djela.

Teži oblik djela propisan je stavom 2. ovog člana koji postoji ako je djelo učinjeno podnošenjem izrazito važne prijave ili davanja izvještaja izrazito važnog sadržaja ili su prouzrokovane izrazito štetne posljedice.

Odredbom stava 3. propisana je odgovornost i za nehatno počinjenje ovog oblika djela.